

1. PRZEZROCZYSTY (107) ai

przezroczysty (56), **przeźroczysty** (37), **przeźrzoczysty** (12), **przejźroczysty** (1), **przejźrzoczysty** (1), [**przeźrzoczysty**]; przezroczysty *BierEz, RejPs* (5), *RejJóz, RejKup, KrowObr, Leop* (2), *BibRadz* (2), *BielKron* (2), *Mącz* (14), *OrzQuin, WujJud, KochOdpr, Calag, CzechEp, KlonŻal, Calep* (9); przeźroczysty *KochZuz, SienLek* (2), *RejZwierc* (8), *RejZwiercTrzec, CzechRozm* (2), *KochFr, KochBr, KochPieś, ZawJeft, WujNT*; przeźrzoczysty *KochTr, PudłFr, ArtKanc* (3), *GrabowSet, GosłCast* (3); przejźroczysty *KlonWor*; przezroczysty : przeźroczysty : przeźrzoczysty : przejźroczysty *LubPs* (1:1), *RejWiz* (8:3), *RejAp* (1:9), *RejPos* (2:1), *RejZwierz* (-:2:2), *KochPs* (-:2:1:1).

e oraz o jasne.

comp i [sup] [(nã)]przezroczystszy (1).

sg m N przezroczysty (35). ◊ I przezroczyстым (6). ◊ f N przezroczystå (5). ◊ G przezroczyştéj (3); -éj (2), -(e)j (1). ◊ D przezroczyşt(e)j (1). ◊ A przezroczyştą (6). ◊ I przezroczyştą (2). ◊ L przezroczyştéj (2); -éj (1), [-ej], -(e)j (1). ◊ n N przezroczyşt(e), przezroczyştysz(e), [nãprzezroczyştysz(e)] (18). ◊ G przezroczyşt(e)go (5). ◊ A przezroczyşté (4); -é (1), -(e) (3). ◊ I przezroczyстым (2). ◊ pl N subst przezroczyşté (10); -é (2), -(e) (8). ◊ G przezroczyştych (4). ◊ A subst przezroczyşt(e) (2). ◊ I m przeźroczyştémi (1). f przejźroczyştémi (1).

Składnia comp: przezroczystszy nad co (1).

Sł stp notuje, Cn: przeźroczysty, *Linde XVI* (dwa z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.: przeźroczysty, przejźroczysty.

1. Przepuszczający światło, przejrzysty; *perlucidus Vulg, Mącz, Calag, Cn; limpidus, perspicuus Mącz, Calep, Cn; (per)translucidus Mącz, Calep; liquidus, translucens Mącz, Cn; diaphanus, specularis Mącz; illimis, meracus Calep; clarus, liquatus, pellucens, purus Cn* (84) : Zoraw [dla liszki] grochu był nãwãrzył/ Ktory w fklány dzban wyłóżył: A tenći był przezroczyfty/ Z długą łzyią wãłko wfty. By telko iadło widziãłã/ A dowory go nie miãłã *BierEz N3*; Więc też tu iest nã rogu czyfte wino białe/ A prawie przezroczyfte y prawie wyftale *RejWiz 40v*; SubtylnieyŹze [jedło, co w żołądek wchodzi] mieni fie á czyni krew czyftã/ A gorzkość odchodzãca/ też żołe przeźroczyftã. *RejWiz 117v*; Alabastrum, Kãmieñ/ Marmorowy gładki przezroczyfty/ rozmáyitey máści y fãrby. *Mącz 6c, 84d [2 r.], 195b, 201a, b, 278a, 293c*; Ałpis iest z zielonołciã zmieszãny/ á Krifztał bãrzo przeźroczyfty *RejAp 182v*; *KochOdpr C3v*; Rzékã odnogãmi łwémi wefeli przeźrzoczyftémi. *KochPs 69*; Syn Izãków nãd Nilem siãdł przeźroczyftym *KochPs 158*; Durchlichtig. Iãсны/ et przezroczyfty. *Pellucidus. Calag 137b; Calep 504b, 605a, 654a, 770b, 791b, 793a, 1078a.*

W pãłczeniach szeregowych (4): Powietrze ono [w raju] iãłne prawie przezroczyfte/ Przez namnieyŹzey mãkuły/ iãko Kryfztał czyfte. *RejWiz 179v; Mącz 202a, 406b*; IEft opokã poŹwięcona/ Pod obłoki zãwieszona: Z którýy iãłne przeźroczyfté Kryfztałowé wody czyfté/ Szumém z góry wylatãią/ A w źródło piękne wpadãią. *GosłCast 21.*

W porównaniach (9): Mocz przeźroczyfty (*marg*) iãłny. Zołły [!] (-)/ iãko rog lãterniowy/ niedoŹtãtek Źledźiony znãmionuie *SienLek 26v*. Cf »przezroczysty jako kr(z)yształ«, »jako Ź(ć)kło przezroczysty«.

W charakterystycznych połączeniach: przezroczystry(-a, -e) kamień (2), mirra, mocz, ogień, powietrze, rubin, rzeka, sok, szafir, wino (3), ziemia, żółć; prawie [= prawdziwie] przezroczystry (2).

Wyrażenia: »przezroczystry jako kr(z)ysztal« = *splendidum tanquam crystallum PolAnt* [szyk 1:1] (2): *BibRadz Apoc 22/1*; Potym Pan Bog przez ogień fwiát y ludzi odnowi/ ták iż zyemiá będye iáko kryształ przezroczyfta/ á ludzyc wezmą wvielbione ciáka *BielKron 136v*.

»jako (a. by) ś(ć)kło przezroczystry« = *tanquam vitrum perlucidum Vulg* [szyk 5:1] (6): przyniefiono [...] Ony foki Pigwowe by szkło przezroczyfte/ Przyftáwki Kryształowe z wirzchu pozłocifte. *RejWiz 27*; á kázda broná [w mieście *Baranka*] z iedney perły byłá: á vlicá miefcka Złoto czyfte/ iáko śckło przezroczyfte. *Leop Apoc 21/21* [przekład tego samego tekstu *RejAp (2)*, *WujNT*]; *Mącz 407b*; *RejAp 183v*, 184; *WujNT Apoc 21/21*.

»niebo, niebieskie domy przezroczystry« [szyk 4:2] (5:1): Nie dármoć zacni ludzyc z náuczóną głowá/ Ták Celum Empireum [tj. *niebo jako miejsce przebywania Boga*]/ ták tę fwiátłość zowá. Co fie to nam wykłáda/ iż niebo ognište/ A zázwdy w fwey iálności dziwnie przezroczyfte. *RejWiz 154*, 147v [2 r.], Cc8; ále mniamá [Turcy] mieć żywot błogofławiony wieczny po śmierci cielesnie/ to ieft w Ráiu rofkofzy/ gdzie ieft ogrod wod rofkofzney łodkości pod przezroczyftym niebem *BielKron 260v*; [według Platona] Wizerunk widomégo swiátá niewidomy ieft nád przezroczyftými niebieskimi domy: Gdzie formy dofkónálé wzytkich rzeczy wiszá *KochBr 150*.

»przezroczystry woda« [szyk 5:1] (6): *Mącz 200a*; bo iáko trudno ieft chciwym Rybitwom w przezroczyftéy wodzie/ włócić chytrégo y płytkiégo węgorzá/ tákże téz trudno ieft/ ludzióm nádęthym/ á ku dobremu mieniu chciwym/ mieyfća doftác w fpokoynéy Rzeczypośpolitéy zacnégo. *OrzQuin C2*; Tu zdróy przezroczyftéy wody/ Podróžnému dla ochłody *KochFr 26*; *KochPieś 37*; *PudlFr 73*; *GoslCast 21*; [Záwsze leśna bogini ták odpoczywála, Łowem uprácowána: często omywála Dziewicze członki swoje, w przeźroczyfstej wodzie Siedzác, dla upalénia słonecznégo w chłodzie. *ZbylAkteon 47*; *UrzędowHerb 429a*].

»zdroj, krynica, pław, strumień przeźroczystry(-a)« = *liquidus fons Cn* [szyk 3:2] (2:1:1:1): Páni przydzye [...] á iż fłońce grzáło/ Chciála opłokác w Krynicy przeźroczyfstej ciáło. *KochZuz A2v*; Twardá skálę przeráził: á oto z kámiénia Zdróy przeźroczyfty wypadł nowégo ftrumiénia. *KochPs 115*; Iey [*Niobe*] bowiem łzy serdeczné skálę przenikáia/ Y przeźroczyfzym z góry strumieniem spadáia. *KochTr 15*; *ZawJeft 9*; *GoslCast 25*.

Szeregi: »czysty, przezroczystry« [szyk 2:1] (3): *RejWiz 151*; *Mącz 194a*; Weźmi goryczki czyftéy swięzéy tártéy/ [...] Bobku tártego/ mirry czyfstej przeźroczyfstej/ iednego iáko drugiego rowno *SienLek 156*. [Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.]

»piękny a przeźroczystry« (1): áby tve cnotliwe fprawy pięknie fie ná wíze ftrony blyfzczáły iáko/ gdy luná [!] bije ná wíze fthrony od nadobney fklenice/ iáko od kryftálu/ w ktorey piękne á przeźroczyfte wino ftoi *RejZwierc [121]v*.

Przen (28) :

Wyrażenie: »woda przezroczystry« (2): *BibRadz II 141a marg*; á wzgárdziwízy te zákálone Odśzczepieńskie rowy/ z fzczyrych ftudnic wodę przezroczyftá náuki Chriftufowey czerpác będą. *WujJud B2*.

Szeregi: »czysty a przeźroczysty« (1): A ták ty moy miły Krześcijánki brácie/ [...] nie bądźże thym mołzczem áni tym lagrem/ ále fie vczyń czyłtym á przeźroczyłtym winem *RejZwierc* [121]v.

»jasny i przezroczysty« (1): Miálto wod iálnych y przezroczyłtych prawdy/ nápoileś ie krwią odłzczeniełtwa y wymysłow ludzkich. *BibRadz* II 141a *margin*.

a) *Niewinny, nieskalany, czysty moralnie; uczciwy, szczery* (19) : *RejZwierc* 138v; [przywodzi mie o tem rozumieć ták y tá W.M. chuc przezroczyłta *WergerRej* C3v].

przeźroczysty od czego (1): Kiedy fercé poczciwe ma myłł onę czyłtą/ A iáko skłó od kázdey zmázy przeźroczyłtą. *RejWiz* 62v.

przeźroczysty komu (1): á przytym [Bóg] pátrzy ípraw poczciwych á fercá wiernego á práwie ná włzem przeźroczyłthe go iemu. *RejPos* 350v.

przeźroczysty ku czemu (1): á sftawiają fie fercá zátwardzone w nyewierze/ czyłthe á przeźroczyłthe ku wierney chwale Bożey. *LubPs* T2v.

przeźroczysty w czym (1): Iáko kryłztał w íwrych íprawach/ kto iełt przeźroczyłty Nie boi fie przymowek/ á kázdemu gębę Zámknie *RejZwierc* 100.

Wyrażenia: »przeźroczysty jako kryształ« (3): *RejZwierc* 100; A inżey iakiey pociechy nád tę áni naydziefz/ áni wymyłłifz/ iedno gdy będzie myłł zázwdy poczciwa á bełpieczna/ [...] łumnienie bełpieczne á iáko kryłztał przeźroczyłte *RejZwierc* 114v, 54.

»jako przeźroczysty kryształ« (1): gdyż łobie żywiefz iáko przeźroczyłty kryłztał/ nic nikomu nie będąc winien/ owłzem włzytkim łłuząc y iáko mogąc pomagájąc. *RejZwierc* 102.

»przezroczyte oko« [*szyk* 1:1] (2): Ano więcz to zacznemu nadobnie przyłtoi Patrzyć iałno włzem w oczy choć ich wiele łtoi Abowiem to łą cznoty vpominki wieczne Mieć oczy przezroczyłte a fercze przełpieczne *RejJóz* E2v; *RejZwierc* 22v.

»serce przezroczyte« (4): áby [Bóg] nawięcey był od tich chwalon ktorzy wđdy łą fercá przezroczyłte⁸⁰. *RejPs* 47v; *LubPs* T2v; *RejPos* 350v; Serce łtworz we mnie/ wprowadzie przeźroczyłte/ Niech nie bywáią w nim/ myłłi nieczyłte *GrabowSet* I3v.

»jako (a. by) ś(ć)kłó przezroczysty« (7): *RejKup* n3v; *RejWiz* 62v; Tákżeby włáfnie miał być/ kázdy Sláchćic práwy/ Iáko łkłó przeźroczyłte/ miałby mieć łwe íprawy. *RejZwierc* 81, 63v; tedy on [Pan] teź thego chce po nas/ áby fercá y myłłi náłze/ były iáko skłó przezroczyłte przed Máyełtatem iego. *RejPos* 181v; *RejZwierc* 219v; Sláchćic ma być iáko łkłó zázwdy przeźroczyłty/ A od kázdey mákuły iáko Kryłztał czyłty. *RejZwiercTrzec* Aaa2v.

Szereg: »czysty, (a) przezroczysty« [*szyk* 5:1] (6): *LubPs* T2v; [o spowiedzi] A tak myli bracie obac A wiełli czo powiedzieć rać. Iz iuz będzieś prawie czyłty A iáko łkłó przełroczyłty. *RejKup* n3v; *RejWiz* 62v; KOMorowłcy ná Sláłku/ to teź gniazdo czyłte/ A práwie bez chyłtrości/ by łkłó przeźroczyłte. *RejZwierc* 63v; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *ArtKanc* O16v.

b) *Widoczny, odsłonięty [w tym: przed kim = dla kogo* (2)] (4) : A bywáły odkryty fundámenty włłego łwiátá y przezroczyłte włłytki głębokołci wodne/ á wiátr łrogi łłumiał od gniewu twego miły pánie. *RejPs* 24v; *RejAp* 129.

Wyrażenie: »przeźrzoczysty jako kryształ« (1): á iź [*ten mizerny świat*] iest ták przeźrzoczysty iáko kryształ przed máieftatem Páńłkim/ gdyż on wšytko wie/ widzi á przeźrzy áż do wšytkich wnętrności á łkrytości iego. *RejAp* 49v.

Szereg: »czysty a przezroczyŃty« (1): łzukay pilnie káżdey zgody á káżdego połtánowienia w nędznym fercu łwoim/ ábyś ie zázwdy czyłthe á práwie przezroczyłte miał przed Pánem łwoim *RejPos* 181v.

c) Nieutrudniający widzenia, pozwalający widzieć [*oba użycia Vulg Ps* 138/12] [*komu, czemu*] (2) : Cmä tobie nic nie zácmi: noc/ y ciemności Włzytki łą przeźrzoczysté twéy opátrznóci. *KochPs* 203.

Wyrażenie: »przezroczyŃty jako dzień« (1): ábowiem włytki ciemności łą tobie przezroczyłte iáko dzień náiałnieyłly. *RejPs* 206v.

2. Łśniący, błyszczący, świecący (7) :

W połączeniu szeregowym (1): Abowiem łyłzyłz iákie thám łą brany/ iź s pereł s czyłtych z iálnych á s przeźroczyłtych *RejAp* 184v.

Wyrażenia: »jaśnie przeźrzoczysty« (1): Widząc błonie zieloné/ y powietrze czyłté/ Y łońce górnóświétné/ iálnie przeźrzoczysté *GosłCast* 23.

»pięknie przeźroczyŃty« (1): Pátrż ná Száfir/ ná Rubin/ [...] Ow pyęknie przeźroczyłty/ że łie łnie z dáleká *RejWiz* 113.

»słońce przeźrzoczyste« (1): *GosłCast* 23 *cf* »jaśnie przeźrzoczysty«.

[»jako naprzeczoczystsze złoto«: á ná samym wirzchu drzewká tego widzę ptaszká osobliwej piękności, ktory ma nożki czerwone, á sam jáko śnieg biały, á nosek jego łśnie sie jáko naprzeczoczystsze złoto. *LubWiryd* 42.]

Szereg: »jasny a przezroczyŃty« (1): Unio exaluminatus, Yálna á przezroczyłta perlá. *Mącz* 110a. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*]

Przen (3) :

Szereg: »czysty a przezroczyŃty« (1): W ten czás krolełtwo wálle będzye w tey zacności/ Czyłtłfe á przezroczyłtłfe nád śnyeżne byáłości *LubPs* P5.

a) O Bogu (2) :

Wyrażenia: »przezroczyŃty w jasności« (1): A chcełieli ielłcze wiedzieł/ ktoryby to był kroł [!] tenći iest/ ktory rołkázuié włytkiem łpráwam niebieskiem/ á ktory iest zewłłład przezroczyłty wiálnóci máieftatu łwego. *RejPs* 35.

»słońce przeźrzoczyste« (1): Boś teź thy [*łaskawy Panie*] iest łam Słóńcem przeźrzoczystym/ wodzem pewnym wšytkim łwoim wiernym/ y mocnym Obrońcá pewnym. *ArtKanc* K8v.

3. Oczywisty, jasny, pewny, wyraźny (6) : [*ksiądz Powodowski w swych wywodach o Trójcy Św.*] łczyrą prawdę nicuie: y rzecz przezroczyłtą dymem zálłania. *CzechEp* 312.

Wyrażenia: »jasność [= wyrazistość] przeźroczyŃta« (1): A ták teź iálnóć ich [*słów Pisma św.*] prześroczyłtą/ wykłádem łwym grubym/ zácimiałz y zelzpacałz. *CzechRozm* 57v.

»prawda przeźroczyŃta« (1): Aby ták żydowie nie tylko widzieli omyłne wywody łwe/ ktorymi łie wpornie/ á práwie ołlep łprzełwiáią prawdzie iálney y przeźroczyłtey/ ále by teź y náłzey wiáry pewnoś o przyściu y o krolełtwie Mełyálzowym widzieli *CzechRozm* 164v.

»jak srebro przeźroczyŃty« (1): Abowiem vmowj tve zwzdy Pnie czyŃte/ ik srebro wypwione tk f przeźroczyŃte. *ArtKanc* Q3v.

Szereg: »jasny a (i) przezroczyŃty« (3): nie naydzieŃz tm rdze ni zuŃelice/ tho ieŃt fłŃzu ni omylenia Ńadnego/ yedno yko Prorok woa/ iz zwzdy ifne  przezroczyŃte f wŃytki drogi twoie moy miŃy Pnie. *RejAp* [14]v; A thu łobie moŃelŃ pomyŃlić ikie f ifne  przeźroczyŃte fprwy  poŃtępki Pn tego *RejAp* [14]v; *CzechRozm* 164v.

4. Wszystkowidzcy, przenikajcy wszystko (o wzroku) (5) :

W porwnaniach (2): Wzrok pnŃki przeźroczyŃty iko płomieŃ ogniŃty. *RejAp* Ff3, 29.

WyraŃenie: »wzrok, oko przezroczyŃte(-y)« (2:1): [*hebrajska litera i słowo „ain”*] Rozumie lie oko przezroczyŃte/ bowiem nam wawnie naleŃy przegłdc minęte y przyŃfŃte rzeczy nłŃe *RejPs* 184; *RejAp* Ff3, 29.

Szereg: »ostrzy, przeźroczyŃty« (1): Ale iz ten wzrok Ńwięty ieŃt tk ostrzy/ ieŃt thk przeźroczyŃty/ iko płomieŃ ogniŃty/ bowiem przeźrzeć moŃe z do nagłębszych tiemnic Ńerc kzdego *RejAp* 29.

a. *Bystry; iron.* (2) : Aprzełto ŃzoŃty Vrban RzymŃki PapielŃ/ obatzywŃy n Ńwym vmyŃle przezrotzyŃty/ iz wdziętnieyŃzy Iednatz v Bog niemoŃ być/ iko t/ ktora Bog vrodzia/ vŃtwił Ńwięto nwiedzenia iey. *KrowObr* 164.

WyraŃenie: »oko przeźroczyŃte« (1): O moy miŃy brcie [o tym, kto nie przeoczył sposobu oszukania sdu] tocieŃ czyŃtego ok przeźroczyŃtego *RejZwierc* 191.

Szereg: »czysty, przeźroczyŃty« (1): *RejZwierc* 191 cf *WyraŃenie*.

5. *Otwarty, pusty (o przestrzeni)* (2) : *KlonŃal* A3v; [*kat mówi*:] Wyprowadzę go [*złodzieja*] naprzod w przeźroczyŃte pole; Zwieszę go n onym wyfokim Ńłemieniu: Aby więcey nie ŃzkodŃil ludzkiemu plemieniu. *KlonWor* 39.

6. *Sprawiajcy, Ńe jest jasno* (1) : Bo wŃfŃytek okrg Ńiemie/ przezroczyŃt był oŃwiecan ŃwitłoŃci [*limpido illuminabatur lumine*] [...]. Thylko onym Ńmym [*Egipcjanom ukaranym plag ciemnoŃci*] połozon by cięŃŃzka noc *Leop Sap* 17/19.

7. *AŃurowy, majcy duŃo otworw, przeŃwitujcy* (1) : *Transenna* – *Krata*, zasłona przezroczyŃt. *Calep* 1079a; [PoŃpolicie przed przedni abo oŃttni bran/ ma mieć kratę zwieszon przezroczyŃt ŃpuŃczon/  przed bran plot bo iłŃczki przezroczyŃte/ bo tk moŃe lie obczyc niemlo *ŁaskiSprRyc* C].

*** *Bez wystarczajcego kontekstu* (1) : *Asyntheta* – *CzyŃti*, przezroczyŃti. *Calep* 108b.

Synonimy: 1. *przeźrzysty*; 2. *czysty, jasny, przeźrzysty*; 3. *jasny, otwarty*; 4. *bystry, ostrzy*.